

۴-۱ چه شاخص‌هایی در دنیا وجود دارد که به نحوی ارزیابی‌کننده مقوله فساد اند؟

یکی از مهمترین شاخص‌های بین‌المللی فساد شاخص CPI (corruption perception index) می‌باشد که سالانه توسط سازمان شفافیت بین‌المللی محاسبه و منتشر می‌گردد؛ این شاخص ادراکی از میزان دریافت رشوه در کشورهای مختلف می‌باشد.

عدد این شاخص (CPI) بین ۰ تا ۱۰ می‌باشد که از مجموع نظرسنجی‌ها و ارزیابی‌ها بدست می‌آید. کشوری با کمترین نمره دارای بالاترین درجه فساد و بالعکس کشور با بالاترین نمره دارای کمترین درجه فساد می‌باشد. این شاخص بیش از ۱۰ سال است که تهیه می‌شود که هم‌اکنون محاسبه شاخص برای ۱۸۰ کشور انجام می‌گیرد و این کشورها از نظر فساد رتبه‌بندی می‌شوند. وقتی وضعیت فساد در هر کشور در دو سال مقایسه می‌شود می‌بایست به نمره (و یا عدد) شاخص آن کشور توجه شود چرا که رتبه‌بندی آن کشور لزوماً به معنی بهتر یا بدتر شدن وضعیت فساد در آن کشور نمی‌باشد به دلیل آنکه ممکن است تعداد کشورهای جدیدی در فاصله یکسال مورد ارزیابی قرار گرفته باشند.

تعداد ۱۳ منبع اطلاع که از ۱۱ منبع اطلاع مستقل سرچشمه می‌گیرد برای تهیه این شاخص مورد استفاده قرار گرفته است. انتخاب و اعتبار منابع اطلاع توسط یک کمیته به نام کمیته راهبری شاخص شفافیت بین‌المللی (Transparency International Index Steering Committee) تعیین می‌گردد. این ۱۲ منبع اطلاع به شرح ذیل می‌باشند:

1. ADB: Asian Development Bank
2. AFDB: African Development Bank
3. BTI: Bertelsmann Transformation Index; Bertelsmann Foundation
4. CPIA: IDA and IBRD (World Bank)
5. EIU: Economic Intelligence Unit
6. FH: Freedom House Nation In Transit
7. GI: Global Insight (Formerly World Market Research Center)
8. IMD: The International Institute to Management Development
9. MIG: Merchant International Group
10. PERC: Political and Economic Commission for Africa
11. UNFCA: United Nations Economic Commission for Africa
12. VEF: The World Economic Forum

در جدول زیر، نتایج حاصل از این شاخص به نمایش گذاشته شده است:

جدول ۴. شاخص CPI در سال‌های ۲۰۱۲ الی ۲۰۱۴

رتبه در سال ۲۰۱۴	CPU شاخص سال ۲۰۱۴	رتبه در سال ۲۰۱۳	CPU شاخص سال ۲۰۱۳	رتبه در سال ۲۰۱۲	CPU شاخص سال ۲۰۱۲	کشور	ردیف
۱۷	۷۴	۱۹	۷۳	۱۹	۷۳	آمریکا	۱
۱	۹۲	۱	۹۱	۱	۹۰	دانمارک	۲
۲۵	۷۰	۲۶	۶۹	۲۷	۶۸	امارات	۳
۵۵	۴۹	۶۳	۴۶	۶۶	۴۴	عربستان سعودی	۴
۶۴	۴۵	۵۳	۵۰	۵۴	۴۹	ترکیه	۵
۱۲۶	۲۹	۱۲۷	۲۸	۱۳۹	۲۷	آذربایجان	۶
۱۳۶	۲۷	۱۴۴	۲۵	۱۳۳	۲۸	ایران	۷
۱۷۰	۱۶	۱۷۱	۱۶	۱۶۹	۱۸	عراق	۸
۱۲۶	۲۹	۱۲۷	۲۸	۱۳۹	۲۷	پاکستان	۹
۱۷۲	۱۲	۱۷۵	۸	۱۷۴	۸	افغانستان	۱۰
۱۷۵						تعداد کل کشورها	

Source: <https://www.transparency.org>

جدول ۳ نشان می‌دهد طی سال ۲۰۱۳ تا ۲۰۱۴ رتبه ایران از نظر شاخص ادراک فساد از ۱۴۴ به ۱۳۶ بهبود یافته است در طی این سال‌ها دانمارک سالم‌ترین کشور بوده است و در طی این دوره ایران نسبت به عراق، پاکستان و افغانستان وضعیت بهتری دارد و نسبت به ترکیه، عربستان سعودی و امارات در جایگاه پایین‌تری قرار دارد.

۵-۱ تحلیل وضعیت ایران در شاخص‌های شفافیت و فساد

در این قسمت از مطالعه، وضعیت کشور ایران از نظر شاخص حکمرانی خوب، آزادی اقتصادی و فساد طی چندین سال بررسی و تحلیل می‌شود.

۵-۱-۱ وضعیت ایران در شاخص حکمرانی طی دوره ۱۹۹۶ تا ۲۰۱۴

جدول ۵- شاخص حکمرانی ایران طی دوره ۱۹۹۶-۲۰۱۴						
سال	کنترل فساد	کارآمدی حکومت	کیفیت قانون	ثبات سیاسی	نقش قانون	حق اظهار نظر و پاسخگویی
1996	-0.56	-0.56	-1.60	-0.37	-0.85	-0.87
1998	-0.77	-0.46	-1.73	-0.74	-0.61	-0.85
2000	-0.57	-0.45	-1.71	-0.76	-0.42	-0.92
2002	-0.22	-0.52	-1.32	-0.82	-0.72	-1.11
2003	-0.30	-0.46	-1.23	-0.83	-0.61	-1.32
2004	-0.42	-0.45	-1.26	-0.78	-0.63	-1.23
2005	-0.44	-0.62	-1.28	-0.81	-0.77	-1.30
2006	-0.48	-0.57	-1.49	-1.08	-0.90	-1.47
2007	-0.46	-0.59	-1.59	-0.99	-0.92	-1.53
2008	-0.71	-0.61	-1.64	-0.98	-0.85	-1.54
2009	-0.86	-0.57	-1.73	-1.55	-0.94	-1.55
2010	-0.99	-0.48	-1.70	-1.62	-0.98	-1.57
2011	-0.92	-0.44	-1.51	-1.42	-0.94	-1.55
2012	-0.82	-0.54	-1.43	-1.33	-0.90	-1.58
2013	-0.68	-0.70	-1.50	-1.26	-0.98	-1.60
2014	-0.57	-0.41	-1.46	-0.91	-1.03	-1.57

روند شاخص حکمرانی نشان می‌دهد که کشور ایران در شاخص ادراک فساد، کیفیت قانون و کارآمدی حکومت حرکات سینوسی مترکمی داشته است ولی حول و حوش یک میانگین مشخص نوسان داشته است.

روند شاخص ثبات سیاسی نشان می‌دهد که این شاخص از کمترین مقدار در سال ۱۹۹۶ شروع و با بدتر شدن شرایط در سالهای ۲۰۰۹ و ۲۰۱۰ به بیشترین مقدار خود می‌رسد و دوباره از این سال به بعد روند کاهشی رو به بهبود داشته است.

شاخص نقش قانون در طی این دوره همواره دارای روند افزایش ملایم بوده است و بدتر شدن وضعیت را نشان می‌دهد. شاخص حق اظهارنظر و پاسخگویی دارای روند افزایشی بوده و بدتر شدن شرایط را نشان می‌دهد. از بین شاخص‌های شش‌گانه فوق وضعیت ایران در شاخص حق اظهارنظر و پاسخگویی و کیفیت قوانین از سایر شاخص‌ها بدتر بوده و در شاخص کارآمدی حکومت به نسبت سایر شاخص‌ها، وضعیت بهتری دارد.

۲-۵- وضعیت ایران در شاخص آزادی اقتصادی طی دوره ۲۰۰۲ تا ۲۰۱۵

جدول ۶: روند شاخص آزادی اقتصادی از سال ۲۰۰۲ تا ۲۰۱۵ برای کشور ایران

شاخص	۲۰۰۲	۲۰۰۳	۲۰۰۴	۲۰۰۵	۲۰۰۶	۲۰۰۷	۲۰۰۸	۲۰۰۹	۲۰۱۰	۲۰۱۱	۲۰۱۲	۲۰۱۳	۲۰۱۴	۲۰۱۵
امتیاز کل	۳۶/۴	۴۳/۲	۴۲/۸	۴۸/۶	۴۴/۱	۴۳/۱	۴۴	۴۴/۶	۴۳/۴	۴۲/۱	۴۲/۳	۴۳/۲	۴۰/۳	۴۱/۸
آزادی کسب‌وکار	۴۰	۴۰	۴۰	۴۰	۵۶/۱	۵۴/۹	۵۵	۶۰/۶	۶۹/۹	۶۹/۴	۶۴/۸	۶۵/۳	۶۲/۳	۵۷
آزادی تجاری	۴۷/۲	۷۲/۸	۷۸/۸	۷۸/۸	۵۵/۴	۵۰/۴	۵۷/۴	۵۷/۴	۵۰/۲	۴۴/۸	۴۵/۷	۴۵/۷	۴۱/۴	۴۱/۴
آزادی مالی-بودجه‌ای	۴۰/۹	۶۴/۲	۶۴/۲	۸۱/۲	۸۱/۲	۸۴/۸	۸۱/۱	۸۱	۸۱/۱	۸۱/۱	۸۰/۶	۸۰/۸	۸۰/۶	۸۱/۲
هزینه دولت	۷۹/۷	۸۹/۶	۸۰/۲	۸۸	۸۵/۱	۵۹/۸	۸۴/۵	۷۹/۷	۷۹/۶	۷۶	۷۶/۹	۸۰/۵	۸۵/۹	۹۳
آزادی پولی	۵۹/۵	۶۲/۳	۶۱/۷	۶۰/۱	۶۰/۱	۶۱/۳	۶۰/۳	۶۰/۱	۵۴/۷	۶۰/۷	۶۲	۵۸	۴۷/۳	۴۸/۷
آزادی سرمایه‌گذاری	۳۰	۳۰	۳۰	۳۰	۱۰	۱۰	۱۰	۱۰	۱۰	۱۰	۱۰	۱۰	۱۰	۱۰
آزادی مالی-سرمایه‌ای	۱۰	۱۰	۱۰	۱۰	۱۰	۱۰	۱۰	۱۰	۱۰	۱۰	۱۰	۱۰	۱۰	۱۰
حقوق مالکیت	۱۰	۱۰	۱۰	۱۰	۱۰	۱۰	۱۰	۱۰	۱۰	۱۰	۱۰	۱۰	۱۰	۱۰
آزادی از فساد	۱۰	۱۰	۱۰	۳۰	۲۹	۲۹	۲۷	۲۵	۲۳	۱۸	۲۲	۲۷	۲۳/۴	۲۵
آزادی نیروی کار				۵۸/۱	۴۳/۷	۶۱/۲	۴۳/۸	۵۲/۴	۵۵/۱	۵۰/۷	۵۱/۵	۵۵	۴۱/۷	۴۲/۱

نکات جدول:

امتیاز ۱۰۰-۸۰، اقتصاد آزاد
 امتیاز ۸۰-۷۰، اقتصاد عمدتاً آزاد
 امتیاز ۷۰-۶۰، اقتصاد متوسط آزاد
 امتیاز ۶۰-۵۰، اقتصاد عمدتاً غیرآزاد
 امتیاز ۵۰-۰، اقتصاد بسته

- شاخص امتیاز کل ایران طی دوره ۲۰۰۲ تا ۲۰۱۵ نشان می‌دهد که تغییر خاصی در ساختار اقتصاد ایران اتفاق نیفتاده است و همچنان ایران دارای فضای بسته اقتصادی می‌باشد.
- در مورد شاخص نقش قانون:
در دو شاخص حق مالکیت و آزادی از فساد به ترتیب وضعیت ایران تغییری نداشته است و در دومی بهبود داشته است لذا بطور کل میانگین اثر در وضعیت ایران بهبود را نشان می‌دهد.
- شاخص اندازه دولت:
در دو شاخص آزادی مالی-بودجه‌ای و هزینه‌های دولت، وضعیت ایران طی ۲۰۰۲ تا ۲۰۱۵ بهبود را نشان می‌دهد.
- شاخص کفایت قانون:
در شاخص آزادی کسب و کار وضعیت ایران بهبود داشته است اما در دو شاخص آزادی نیروی کار و آزادی پولی وضعیت ایران تنزل داشته است.
- شاخص آزادی بازار:
در شاخص آزادی تجاری وضعیت ایران تنزل داشته است و در شاخص آزادی مالی-سرمایه‌ای وضعیت ایران تغییری نداشته است.

۳-۵-۱ وضعیت ایران از نظر شاخص ادراک فساد طی دوره ۲۰۰۳ تا ۲۰۱۴

جدول ۷- شاخص ادراک فساد از سال ۲۰۰۳ تا ۲۰۱۴ برای کشور ایران												
سال	۲۰۰۳	۲۰۰۴	۲۰۰۵	۲۰۰۶	۲۰۰۷	۲۰۰۸	۲۰۰۹	۲۰۱۰	۲۰۱۱	۲۰۱۲	۲۰۱۳	۲۰۱۴
CPI	۳	۲/۹	۲/۹	۲/۷	۲/۵	۲/۳	۱/۸	۲/۲	۲/۷۲	۲/۸	۲/۵	۲/۷

جدول فوق نشان می‌دهد که کشور ایران از نظر شاخص ادراک فساد حول و حوش میانگین مشخص نوسان دارد و دارای نوسانات وسیع و پیش‌بینی نشده‌ای نیست. از سوی دیگر بدلیل اینکه در طی این دوره تعداد کشورهای مورد سنجش متفاوت می‌باشد، بررسی میزان رتبه کشور نسبت به سایر کشورها، بی‌معنی می‌باشد. لذا در این تحلیل اشاره به رتبه نشده است.